

УДК 316.354:330.526.39(477)

<http://orcid.org/0000-0003-2042-7186>

<http://doi.org/10.5281/zenodo.167286>

О. О. Стрельнікова

СУСПІЛЬНО-ПРАВОВІ УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ ДОБРОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У статті розглянуто суспільно-правові умови функціонування соціального інституту добродійної діяльності у сучасному українському суспільстві. Особливу увагу приділено дослідженню умов реалізації добродійної діяльності, визначенню чинників підвищення ефективності взаємодії даного інституту з іншими соціальними інститутами сучасного українського соціуму.

Ключові слова: добродійна діяльність, соціальний інститут добродійної діяльності, сучасне українське суспільство.

Е. А. Стрельникова

СОЦИАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ УСЛОВИЯ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОГО ИНСТИТУТА БЛАГОТВОРИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЕ

В статье рассмотрены социально-правовые условия функционирования социального института благотворительной деятельности в современном украинском обществе. Особое внимание уделено исследованию условий реализации благотворительной деятельности, определению факторов повышения эффективности взаимодействия данного института с другими социальными институтами современного украинского социума.

Ключевые слова: благотворительная деятельность, социальный институт благотворительной деятельности, современное украинское общество.

E. O. Strelnikova

SOCIAL AND LEGAL CONDITIONS OF THE FUNCTIONING OF THE SOCIAL INSTITUTE OF CHARITY IN MODERN UKRAINE

The article deals with the social and legal conditions for the functioning of a social institution of charitable activities in the modern Ukrainian society. Particular attention is paid to the study of conditions of charitable activities, the definition of the factors of interaction of the Institute with other social institutions of modern Ukrainian society.

Key words: charity, social institution of charity, modern Ukrainian society.

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство перебуває у стані, котрому притаманні піднесення громадянської активності, масове розповсюдження різних видів діяльності, спрямованих на вирішення

суспільно-значущих проблем. Добродійна діяльність, котра становить один з таких видів, обумовлює розвиток громадянського суспільства, відіграє важливу роль у самореалізації людини, розкриває потенціал спільноти в духовній та інтелектуальній сферах, забезпечує захист природнього середовища та являє собою доповнення до державної системи соціального захисту, що сприяє вирішенню низки проблем незахищених верств населення.

З огляду на це доволі актуальним видається всебічний аналіз особливостей функціонування соціального інституту добродійної діяльності в умовах сучасного українського суспільства.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженню становлення та функціонування соціального інституту добродійної діяльності присвячено чимало праць українських і зарубіжних учених, у яких накопичено значний теоретичний, методологічний та методичний досвід.

Щодо наукового доробку вітчизняних учених, то окремі аспекти аналізу даної проблематики були представлені у роботах Д. Акімова, О. Балакіревої, Т. Бень, Я. Буздуган, С. Буко, Ю. Галустян, О. Гілети, С. Горбунова-Рубан, Т. Лях, О. Ковтуна, О. Повстина, О. Черних, І. Юрченко та ін.

Сучасні українські дослідження, в яких аналізується стан добродійної діяльності, можливо розділити на роботи, що присвячені теоретичному осмисленню соціально-культурного феномену добродійності (О. Кочнова, С. Куц, Н. Савранська, Л. Юрченко та ін.); вивченню добродійності як виду соціальної діяльності (О. Оберемко, О. Пенькова, О. Поцулко та ін.); типології історичних етапів еволюції добродійності (П. Біліченко, В. Корнієнко, А. Нарядько, Н. Побірченко, С. Поляруш, Н. Сейко та ін.).

Мета статті полягає у всебічному дослідженні тих суспільно-правових умов, що впливають на функціонування соціального інституту добродійної діяльності в сучасній Україні.

Виклад основного матеріалу. О. Ковтун, звертаючись до аналізу особливостей державної політики у сфері доброчинності в Україні, говорить, що вона «повинна базуватися на таких положеннях як правове регулювання розвитком благодійної діяльності; визначення пріоритетних напрямків і розробка спеціальних програм у сфері благодійництва; добровільна діяльність меценатів; моральна та економічна підтримка державою благодійництва. Стимулювання доброчинної діяльності полягає також в наданні податкових та інших пільг, що поширюються на меценатів та благодійників, меценатські організації у відповідності з чинним законодавством України.

Норми законодавства, які б сприяли та заохочували діяльність благодійників, повинні відповідати українським умовам та потребам в суспільстві. Благодійна діяльність може вільно розвиватися у країні лише тоді, якщо на рівні держави та суспільства для неї існують сприятливі умови, а саме: національне законодавство сприяє законній благодійній діяльності; зі сторони держави та суспільства благодійники отримують узаконені заохочення матеріального та морального характеру тощо» [9].

Україна знаходиться на шляху розробки механізмів соціальної взаємодії держави з доброчинними організаціями, які мають бути побудовані таким чином, що чітка, узгоджена та недвозначна система правових норм забезпечує взаємодію, а процедури розробки та реалізації соціальних програм та проектів стають відкритими та контрольованими громадськістю. О. Ковтун визначив основні принципи державної політики щодо доброчинної діяльності, а саме [9]:

- створення правових гарантій для вільного функціонування та розвитку благодійництва та меценатства;
- добровільність та свобода благодійництва та меценатства з урахуванням обмежень, встановлених законами України;

- моральна та матеріальна підтримка державою благодійної та меценатської діяльності через систему податкових пільг та інших засобів заохочення;
- захист передбачених законодавством України прав та інтересів суб'єктів благодійництва та меценатства.

Подальшому розвитку доброчинної діяльності необхідне забезпечення різноманітних форм та способів фінансування з багатьох джерел на базі відкритих конкурсів, а також зафіксовані та погоджені правила оцінки, звітності та контролю за виконанням взаємних зобов'язань сторін.

Стаття 5 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» чітко визначає форми здійснення благодійної діяльності суб'єктами доброчинності (у тому числі й бізнесом). Тому доброчинна допомога може надаватися отримувачам доброчинної допомоги у вигляді [1, ст. 5]:

- безоплатної передачі у власність бенефіціарів коштів, іншого майна, а також безоплатного відступлення бенефіціарам майнових прав;
- безоплатної передачі бенефіціарам права користування та інших речових прав на майно і майнові права;
- безоплатної передачі бенефіціарам доходів від майна і майнових прав;
- безоплатного надання послуг та виконання робіт на користь бенефіціарів;
- благодійної спільної діяльності та виконання інших контрактів (договорів) про благодійну діяльність;
- публічного збору благодійних пожертв;
- управління благодійними ендаментами;
- виконання заповітів, заповідальних відказів і спадкових договорів для благодійної діяльності;

- проведення благодійних аукціонів, негрошових лотерей, конкурсів та інших благодійних заходів, не заборонених законом.

На сучасному етапі функціонування соціального інституту добродійної діяльності законодавство України (складається з Конституції України [10], Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [1], Закону України «Про волонтерську діяльність» [5], Закону України «Про об'єднання громадян» [7], Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» [189], Закону України «Про внесення змін до деяких законів України (щодо волонтерської діяльності)» [2], Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо деяких питань оподаткування благодійної допомоги» [4], Закону України «Про гуманітарну допомогу» [6] та інших нормативно-правових актів, що регулюють добродійну діяльність), що регулює надання добродійної (та інших видів діяльності, котрі ми відносимо до різновидів добродійності) допомоги фактично розширює спектр можливих напрямів її реалізації. Стає можливим здійснення добродійної діяльності практично в усіх сферах суспільно-політичного життя, навіть тих, підтримка котрих вважається прерогативою, насамперед, держави.

Деякі вчені [11], які зверталися до аналізу особливостей добродійної діяльності бізнесу, визначають певні фактори, що досить негативно впливають на розвиток добродійності комерційних структур. Мова йде про такі фактори [11, с. 490-492]: побоювання тих, хто надає добродійну допомогу, через небезпеку привабити велику кількість тих, хто потребує допомоги; побоювання привернути увагу з боку державних контролюючих органів, оскільки добродійна діяльність може здійснюватися за рахунок неофіційного (а тому й неоподаткованого) прибутку; побоювання «примусової» добродійної діяльності (реалізація благодійної діяльності за примусом органів влади); недосконалість правової бази, що сприятиме розвитку добродійності; несформованість громадської думки стосовно

доброчинної діяльності комерційних структур (існування стереотипів щодо «відмивання» коштів тощо).

Існує багато причин, через які доброчинні організації зацікавлені у висвітленні своєї діяльності у ЗМІ. Слід зазначити, що саме засоби масової інформації, в першу чергу, повинні відображати роботу суб'єктів доброчинної діяльності, формувати ставлення читачів до явища в цілому. Відсутність чи недостатність інформування населення за даною тематикою обумовлює виникнення негативних стереотипів свідомості щодо діяльності доброчинних організацій, що, в свою чергу, призводить до зростання рівня недовіри у соціумі.

Під час зображення суб'єктів доброчинної діяльності у засобах масової інформації відбувається, з одного боку, акцентуація підвищеної уваги на події доброчинності, а не на осмислення функцій і методів доброчинної діяльності в сучасному суспільстві, соціальних проблем, що певним чином вирішуються завдяки такого роду діяльності, а з другого боку — багато матеріалів засобів масової інформації являють собою приховану рекламу, що покликана формувати добре ставлення читачів (а разом із тим і споживачів) до певної людини, закладу, підприємства й продукції, що ним виробляється.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підбиваючи підсумок аналізу доброчинної діяльності на сучасному етапі, слід зазначити, що функціонування та розвиток доброчинності в українському суспільстві досить тісно пов'язані з існуючими у соціумі владою, державним устроєм, соціальною політикою та політичними настроями. Взаємозв'язок доброчинної діяльності з державною соціальною політикою носить складний характер та значною мірою обумовлюється тими уявленнями, що склалися у даному соціумі, стосовно соціальної справедливості, індивідуальних та колективних прав та обов'язків, стосовно ступеня відповідальності держави за добробут своїх громадян.

Здійснений аналіз наукових джерел, дозволяє зробити висновок, що недостатньо дослідженими залишаються окремі аспекти функціонування

соціального інституту добродійної діяльності в сучасній Україні, а саме: чинники, що обумовлюють надання добродійної допомоги, саме визначеному об'єкту добродійності (тій чи іншій установі, організації, людини тощо); «безпека» реалізації добродійної діяльності через мережу Internet; попередження випадків шахрайства у сфері здійснення добродійної діяльності, тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2013. — № 25. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України (щодо волонтерської діяльності)» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2015. — № 22. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/246-19>
3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо деяких питань оподаткування благодійної допомоги» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2014. — № 41-42. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1668-18>
4. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування неприбуткових організацій» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2011. — № 13-17. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/652-19>
5. Закон України «Про волонтерську діяльність» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2011. — № 42. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>
6. Закон України «Про гуманітарну допомогу» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2015. — № 30 — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/1192-14>
7. Закон України «Про об'єднання громадян» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1992. — № 34. — 504 с. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2460-12>
8. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. — 1997. — №32. — 94 с. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0291-97>
9. Ковтун О. А. Державна політика у сфері благодійності в Україні [Електронний ресурс] / О. А. Ковтун // Державне управління: удосконалення та розвиток. — 2011. — № 8. — Режим доступу : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=316>
10. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1996. — №30. — 141 с. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/law2/main.cgi?nreg=254%20%ba%2f96-%20%b2%2d1%80>
11. Повстин О. В. Благодійність як інструмент реалізації державної соціальної політики / О. В. Повстин // Сталий розвиток економіки. — 2014. — № 2 (24). — С. 26—33.